

Avtoturargoh talablari va avtoturargohlarga ehtiyoji

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them."

Ekologik kelishuv doirasida barqaror transport (SPHERE)
Tanlov (Call): ERASMUS-EDU-2023-CBHE-STRAND-2
Loyiha raqami: 101128065

Kirish

Avtoturargoh transport tizimi va shaharsozlikning muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Shaxsiy transport vositasida amalga oshiriladigan har bir safar avtoturargohdan boshlanadi va avtoturargohda yakunlanadi. Shu sababli, yetarli miqdordagi avtoturargohlar transport harakatining samarali tashkil etilishi, iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash, qulay foydalanish imkoniyatlarini ta'minlash va shahar aholisi hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Avtoturargohlarni noto'g'ri rejalashtirish transport tirbandligi, noqonuniy to'xtash, safar vaqtining uzayishi, yoqilg'i sarfining ortishi, atrof-muhitning ifloslanishi va yo'l harakati xavfsizligiga tahdidlarning yuzaga kelishiga olib kelishi mumkin. Aksincha, puxta loyihalashtirilgan avtoturargoh tizimlari transport harakatini yaxshilaydi, tirbandlikni kamaytiradi, barqaror transport turlaridan foydalanishni rag'batlantiradi va shahar rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

Avtoturargohlarni rejalashtirishda avtoturargohlarning qayerda joylashtirilishi, qancha to'xtash joyi zarurligi va vaqt o'tishi bilan avtoturargohga bo'lgan talabning qanday o'zgarishi aniqlanadi. Transport muhandislari va shaharsozlik mutaxassislari mavjud va kelajakdagi avtoturargoh ehtiyojini tahlil qilib, yer maydonidan ortiqcha foydalanish va keraksiz qurilish xarajatlarining oldini olgan holda yetarli miqdordagi avtoturargohlarni ta'minlashga intiladilar.

Ushbu mavzuda **avtoturargohga qo'yiladigan talablar** va **avtoturargohga bo'lgan ehtiyoj (talab)** tushunchalari yoritiladi, avtoturargoh ehtiyojini baholash usullari hamda zamonaviy avtoturargohlarni boshqarish strategiyalari ko'rib chiqiladi.

Avtoturargoh tushunchasi

Ta'rif (Definition)	Avtoturargoh — transport vositalari harakatlanmayotgan vaqtda ularni vaqtincha saqlash uchun ajratilgan joydir.
Avtoturargohlarning vazifasi	Avtoturargohlar transport vositalari qayta foydalanilgunga qadar ularni xavfsiz saqlash uchun maxsus joylarni ta'minlaydi.
Avtoturargohning asosiy turlari	• Turar joylar uchun avtoturargohlar (Residential Parking) • Tijorat obyektlari avtoturargohlari (Commercial Parking) • Sanoat korxonalari avtoturargohlari (Industrial Parking) • Muassasalar avtoturargohlari (Institutional Parking) • Jamoat avtoturargohlari (Public Parking) • Dam olish va hordiq chiqarish maskanlari avtoturargohlari (Recreational Parking)
Ahamiyati	Samarali avtoturargoh tizimlari transport faoliyati va iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi.

Avtoturargohga qo'yiladigan talablar

Ta'rif (Definition)	Avtoturargohga qo'yiladigan talablar — muayyan hudud yoki obyekt uchun zarur bo'lgan avtoturargoh joylarining soni, o'lchami, joylashuvi va loyihalash me'yorlarini belgilovchi talablar hisoblanadi.
Me'yorlarni belgilash	Avtoturargohga qo'yiladigan talablar odatda mahalliy davlat organlari tomonidan hududlarni zonalashtirish qoidalari (zoning regulations), qurilish me'yorlari (building codes) va transportni rejalashtirish standartlari asosida belgilanadi.
Asosiy maqsadi	Yetarli miqdordagi avtoturargoh joylarini ta'minlash, shu bilan birga avtomobillardan ortiqcha foydalanishni rag'batlantirmaslik va shahar hududlaridagi yer maydonidan samarasiz foydalanishning oldini olishdir.

Avtoturargoh turlari

A. Ko'cha bo'yidagi avtoturargoh (On-Street Parking)	Transport vositalari umumiy foydalanishdagi yo'llar chetida to'xtatiladi.
Afzalliklari	• Qulay kirish imkoniyatini ta'minlaydi. • Qurilish xarajati past. • Mahalliy biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi.
Kamchiliklari	• Yo'lning o'tkazuvchanlik qobiliyatini kamaytiradi. • Transport tirbandligini oshiradi. • Yo'l harakati xavfsizligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. • Velosipedchilar va piyodalar harakatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Avtoturargohga bo'lgan talab

Ta'rif (Definition)	Avtoturargohga bo'lgan talab — muayyan joyda ma'lum bir vaqt davomida zarur bo'ladigan avtoturargoh joylari sonidir.
Talabga ta'sir etuvchi omillar	• Kunning vaqti • Haftaning kuni • Hududdan foydalanish turi (Land Use) • Aholi soni • Iqtisodiy faollik • Muqobil transport turlarining mavjudligi
Muhim xususiyati	Avtoturargohga bo'lgan talab kun davomida odatda doimiy bo'lmaydi, balki vaqtga qarab o'zgarib turadi.

Avtoturargoh talabiga ta'sir qiluvchi omillar

Faktor	Tavsif	Misollar
Yer foydalanish	Turli hududlardan foydalanish turlari turli darajadagi avtoturargoh talabini keltirib chiqaradi.	Turar joylar (Residential areas), Savdo markazlari (Shopping centers), Ofis binolari (Office buildings), Kasalxonalar (Hospitals), Universitetlar (Universities), Aeroportlar (Airports), Stadionlar (Stadiums)
Tushuntirish	Har bir yer foydalanish turi avtoturargohga bo'lgan ehtiyoj va eng yuqori (peak) vaqt jihatidan farq qiladi.	Masalan, savdo markazlarida kechqurun, ofislarda esa ish vaqti davomida talab yuqori bo'ladi.

Avtoturargoh talabini baholash ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Tavsif (Uzbekcha tushuntirish)
A. Avtoturargoh to'planishi (Parking Accumulation)	Ma'lum bir vaqtda to'xtab turgan (park qilingan) transport vositalarining umumiy soni. Bu avtoturargoh qanchalik to'la ekanini ko'rsatadi.
B. Avtoturargoh hajmi (Parking Volume)	Belgilangan vaqt oralig'ida avtoturargohdan foydalangan transport vositalarining umumiy soni.
C. Avtoturish davomiyligi (Parking Duration)	Har bir transport vositasining avtoturargohda qancha vaqt turganini bildiradi.

Xulosa

Avtoturargoh transport tizimi va shahar rejalashtirishning muhim elementidir. Samarali avtoturargoh talablari turli yer foydalanish turlari uchun yetarli joy ajratilishini ta'minlaydi hamda transport oqimi, xavfsizlik va atrof-muhitga salbiy ta'sirlarni kamaytiradi. Avtoturargoh talabi yer foydalanish, aholi soni, transport alternativlari va kunning vaqtiga qarab o'zgaradi, shuning uchun samarali rejalashtirish uchun uni chuqur tahlil qilish zarur.

Zamonaviy avtoturargoh boshqaruvi barqaror harakatlanishni (sustainable mobility) qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bo'lib, narxlash siyosati, aqlli avtoturargoh texnologiyalari, umumiy (shared) avtoturargoh va jamoat transporti bilan integratsiyani o'z ichiga oladi. Avtoturargoh talabini tushunish va to'g'ri boshqaruv strategiyalarini qo'llash orqali transport muhandislari samarali, xavfsiz va ekologik jihatdan barqaror shahar tizimlarini yaratishlari mumkin.

